

نقش بانوان در مقاومت معاصر غزه

سید علی اصغر موسوی*

مقدمه

در اغلب جوامع بشری، زنان به عنوان ستون‌های مدنیت اجتماعی در مقاومت‌های ملی و مذهبی مؤثر بوده‌اند. بانوان همواره در حفظ و پایداری اسلام، نقش شگرفی ایفا کرده و در کنار مردان حضور داشته‌اند؛ چنانکه مقام معظم رهبری علیه السلام فرموده است: «... ما در جنگ و انقلاب مشاهده کردیم که نقش خانم‌ها اگر از مردها بیشتر نبود، کمتر نبود. اگر زن‌ها حماسه جنگ را نمی‌سرودند و جنگ را در میان خانه‌ها به عنوان یک ارزش تلقی نمی‌کردند، مردها اراده و انگیزه رفتن به میدان جنگ را پیدا نمی‌کردند»^۱. البته نحوه عملکرد مادران ایرانی در تربیت فرزندان با ایمان، تشکیل هسته‌های مقاومت و پشتیبانی و... در پیروزی انقلاب و دفاع مقدس، نشان‌دهنده الگوبرداری این بانوان از شیوه زندگی حضرت زهرا علیها السلام و زینب کبری علیها السلام است. حضرت فاطمه علیها السلام به عنوان اسوه ایثار و مقاومت، همواره حق طلبی را بر نادیده گرفتن، تحریک را بر درجا زدن و مبارزه در برابر باطل را بر سکوت ترجیح دادند و تاریخ رفتار سیاسی آن حضرت چنان بر جهان اسلام تأثیر داشت که جریان انحرافی اموی نتوانست به اهدافش - تغییر ماهیت قرآن و اسلام - برسد. حضرت زینب علیها السلام نیز با حضور در کربلا علیه ظلم و ستم مبارزه کرد و روحیه ظلم‌ستیزی و حق‌مداری را در تاریخ نهادینه نمود^۲ تا آنجا که امروز شاهد مقاومت زنان رنج‌کشیده غزه به عنوان بهترین مصداق اسلامی زنان مقاوم عصر حاضر هستیم؛ زنانی که در

* پژوهشگر ادبیات و هنر دینی.

۱. بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم و جمعی از پرستاران و مددکاران به مناسبت میلاد حضرت زینب علیها السلام، ۱۳۶۸/۰۹/۱۵.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2230>

۲. سید علی اصغر موسوی، فاطمه علیها السلام مادر تمام خوبی‌ها، ص ۱۱۴ - ۱۲۰.

نهایت رضایت و شکر، با دست خود غنچه‌های پرپر شده شهیدان‌شان را مانند بذر به دل خاک می‌سپارند. شهادت چند هزار کودک، خود گواه قدرت یقین این مادران است که به خداوند، دین، میهن و فرزندان غیور خود ایمان دارند و ایستاده‌اند تا نگاه تاریخ را به شرافت فرزندان مقاومت اسلامی تغییر دهند و برای دستیابی به این هدف ارزشمند، همراه مردان و جوانان در برابر استکبار جهانی به ویژه آمریکا و اسرائیل مبارزه می‌کنند. این نوشتار نقش آفرینی بانوان غزه در مقاومت معاصر غزه را تبیین می‌کند.

عرصه‌های حضور زنان

۱. عرصه‌های نظامی و حمایتی

بانوان از صدر اسلام تا کنون همواره به عنوان ستون‌های محکم نهضت‌های مقاومت، وظایف گسترده‌ای بر عهده داشته‌اند. از آنجا که «مقاومت در برابر ظالمان از اصول مهم دین است، باید در برابر زیاده‌خواهی و ظلم دشمنان دین ایستادگی کرد»^۱ اگر چه در اسلام جهاد ابتدا بر زنان واجب نیست، اما با توجه به شرایط جامعه زنان نیز می‌توانند در دفاع فیزیکی مشارکت داشته باشند؛ زیرا دفاع از دین، ناموس و وطن، وظیفه الهی و همگانی است. «جهاد دفاعی، زمانی است که دشمن به کیان و سرزمین مسلمین تجاوز و یا قصد آن را دارد و همچنین هدف فرد جهادگر مسلمان، آزاد کردن افراد ستم‌دیده از سلطه استعمارگران و چپاولگران فرهنگی و اقتصادی است. این نوع جهاد بر همه افراد اعم از زن و مرد واجب است»^۲.

بر این اساس در گزاره‌های دینی دفاع از اسلام و انسان‌های مظلوم، وظیفه همگانی است: «... مَا لَكُمْ لَا تَنَاصِرُونَ»^۳ شما را چه شده که از هم یاری نمی‌طلبید». در آیه دیگری فرموده است:

وَمَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ
الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ

۱. سید حسین فرمی‌باف و همکاران، «ادبیات مقاومت از منظر قرآن و روایات»، نشریه سیاست دفاعی، سال ۱۳۹۹، شماره ۱۱۲، ص ۱۹۴.

۲. الهه وکیلی، «اسلام و نقش زنان در عرصه دفاع»، مجموعه مقالات همایش بزرگداشت بانوی انقلاب اسلامی، ص ۵۶۹.

۳. صافات: ۲۵.

اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا^۱

چرا در راه خدا و [در راه] مردان و زنان و کودکانی که [به دست ستمگران] تضعیف شده‌اند، پیکار نمی‌کنید؟! همان افراد [ستمیده‌ای] که می‌گویید: پروردگارا! ما را از این شهر [مکه] که اهلش ستمگرند، بیرون ببر و از طرف خود برای ما سرپرستی قرار ده و از جانب خود یار و یابوری برای ما تعیین فرما،

اما این آیه بر اساس تحریک عواطف انسانی به سوی جهاد دعوت می‌کند و می‌فرماید: «چرا شما در راه خدا و در راه مردان و زنان و کودکان مظلوم و بی‌دفاعی که در چنگال ستمگران گرفتار شده‌اند، مبارزه نمی‌کنید؟ آیا عواطف انسانی شما اجازه می‌دهد که خاموش باشید و این صحنه‌های رقت‌بار را تماشا کنید؟»^۲

روایات نیز حمایت از مظلومان و مبارزه با ظالمان را وظیفه هر مسلمانی می‌دانند؛ چنانکه رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده است: «مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ؛^۳ هر کسی که صبح کند و اهمت‌امی به امور مسلمانان نداشته باشد، مسلمان نیست». امام علی عَلِيٌّ نیز فرموده است: «عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَإِيْمُ اللَّهِ لِأَنَّصِفَنَّ الْمَظْلُومَ مِنْ ظَالِمِهِ وَ لِأَقْوَدَنَّ الظَّالِمَ بِخَزَامَتِهِ حَتَّى أُورِدَهُ مَنَهْلَ الْحَقِّ وَإِنْ كَانَ كَارِهًا؛^۴ به خدا سوگند! داد مظلوم را از ظالم می‌گیرم و افسار ظالم را می‌کشم تا وی را به آب‌شخور حق وارد سازم؛ هر چند کراهت داشته باشد». آن حضرت در سخن ارزشمند دیگری فرموده است: «وَكُونُوا لِلظَّالِمِ حَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا؛^۵ همواره دشمن ظالم و یار و مددکار مظلوم باشید».

با توجه به وظیفه رسالت همگانی است که زنان ایران در جبهه حضور یافتند. تجاوز سربازان عراقی به شهرهای مرزی و بمباران‌ها و حملات موشکی موجب شد تا زنان اسلحه به دست بگیرند و به طور مستقیم با دشمن مواجه شوند تا آنجا که یکی از رزمندگان می‌گوید:

در قبرستان خرمشهر، زن ۶۵ ساله‌ای را دیدم که تفنگ ام‌یک بر دوش دارد. از او پرسیدم چه می‌کنی؟ گفت: پسر و دخترم را که در راه آزادی خرمشهر می‌جنگیدند،

۱. نساء: ۷۵؛ نیز ر.ک: فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۱۷.

۲. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۹.

۳. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۶۴.

۴. حسین بن محمد شریف الرضی، نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، ص ۱۹۶.

۵. همان، ص ۴۲۱.

دفع کردن و من برای ادامه راه آنها می‌روم و باید از دین خود دفاع کنم. این تنها وظیفه مردان نیست، وظیفه من هم هست. او جنگید و سرانجام با ترکش خمپاره شهید شد.^۱ زنان فلسطینی نیز به طور مستقیم با حضور خود در نهضت مقاومت نظامی نقش آفرینی کرده‌اند. پیشینه تاریخی انتفاضه فلسطین با حرکت شجاعانه یک دختر به نام «عطاف علیان»^۲ آغاز شد. از طرفی با شروع انتفاضه دوم از سال ۲۰۰۰، زنان قدرتمندتر به میدان وارد شدند و حتی عملیات‌های استشهادی توسط «آیت الاخراس» داشتند. وی در مارس ۲۰۰۲، با کمر بند انفجاری در اورشلیم به شهادت رسید. دو سال بعد هم دختر دیگری به نام «ریم ریاشی» وابسته به حماس در گذرگاه اریز شمال غزه، میان سربازان صهیونیستی عملیات استشهادی انجام داد.^۳ از دیگر عرصه‌های نقش آفرینی زنان غزه، اقدامات حمایتی آنان است. بسیاری از زنان در پشت جبهه‌ها، وظیفه پشتیبانی از رزمندگان را بر عهده دارند. حمایت آنان گاه به صورت انجام کارهای پرستاری، خدماتی، شبکه‌سازی و ... است. برای مثال در ۴ آذرماه ۱۴۰۲ و هنگام تحویل اسرای زنان و کودکان صهیونیستی، تصاویری از بانوان شاخه نظامی حماس منتشر شد. به نظر می‌رسد حماس از این خانم‌ها در اداره امور زنان و کودکان اسیر اسرائیلی استفاده کرده است.^۴

بانوان غزه با استعانت از کلام خداوند که می‌فرماید: «ای پیامبر! مؤمنان را به جنگ (با دشمن) تشویق کن! هر گاه بیست نفر با استقامت از شما باشند، بر دویست نفر غلبه می‌کنند و اگر صد نفر باشند، بر هزار نفر از کسانی که کافر شدند، پیروز می‌گردند؛ چرا که آنها گروهی

۱. پرنال امام خمینی علیه السلام، «اسلام و نقش زنان در عرصه دفاع»، ۱۳۹۷/۰۲/۲۹، کد خبر: ۱۷۰۳۹۸.
<http://www.imam-khomeini.ir/fa/n142484>

۲. نا آرامی در سرزمین‌های اشغالی از ماه می ۱۹۸۷ شدت یافت. نا آرامی‌ها از آنجا آغاز شد که شش مجاهد فلسطینی توانستند در روز ۱۷ ماه می ۱۹۸۷ از زندان مرکزی غزه فرار کنند. در عرض کمتر از سه هفته بعد یعنی در ۲۵ اوت ۱۹۸۷، مقام‌های نظامی اسرائیل اعلام کردند یک هسته مقاومت اسلامی دیگر را که افراد آن در تعدادی از شهرهای کرانه باختری فعالیت می‌کردند و قصد داشتند در عملیات انتحاری اتومبیلی را روی یک هدف اسرائیلی منفجر کنند، متلاشی ساخته‌اند. قرار بود عملیات انتحاری را دوشیزه «عطاف داوود علیان» با راندن اتومبیل و بعد منفجر کردن آن انجام دهد.

۳. روزنامه جام‌جم، «ورود زنان غزه به حوزه عملیات‌های استشهادی»، ۱۴۰۲/۰۹/۰۷، ش ۶۶۴۴، ص ۱۲.
 ۴. جام‌جم آنلاین، «انتشار اولین تصاویر از کادر بانوان شاخه نظامی حماس»، ۱۴۰۲/۰۹/۰۴، کد خبر:

هستند که نمی‌فهمند^۱ دریافته‌اند که تنها راه تحکیم نهضت مقاومت، وحدت میان طبقات مختلف جامعه است؛ از این رو برای شبکه‌سازی و پیوستن اعضای مختلف جامعه به هدف مشترک مقاومت تلاش کرده‌اند. برای مثال شاخه دانشجویی حماس معروف به «انجمن اسلامی» با رفتن به منازل و انتشار مفاهیم این جنبش در میان دانشجویان، زنان کارگر و... را به حمایت از حماس تشویق می‌کنند.^۲ همچنین بعد از پیوستن به گروه بر اساس توانمندی به هر یک از آنان مسئولیتی داده می‌شود. برای مثال گزارشگر روزنامه آنالین «المانیتور» در جریان گزارش مقرر کمیته زنان جنبش حماس در غزه، شاهد آموزش کار زنان در بخش‌های مختلف از جمله نیروهای داوطلب، آموزش و روابط عمومی بوده است.^۳

۲. عرصه تربیتی

یکی از عرصه‌های حضور بانوان در جبهه مقاومت، تربیت و رسیدگی به کودکان غزه است؛ چنانکه اغلب کودکان فلسطینی در پاسخ به سؤال یک امدادگر درباره پناهگاه امن آن‌ها هنگام وقوع بمباران، تأکید کردند که به آغوش مادر پناه می‌بریم؛ حال آنکه حملات وحشیانه رژیم صهیونیستی به نوار غزه نشان داد که مادر و آغوش مادر، یکی از اهداف این رژیم است؛^۴ زیرا مادران، مهم‌ترین عامل تداوم روحیه مقاومت در نسل‌های مختلف فلسطین هستند؛ مادرانی که در نقش‌های فرزندی، خواهری، همسری و مادری همواره به شهادت منسوب شده‌اند، اما با صبر و عزم راسخ همواره از آرمان‌های مقاومت دفاع کرده‌اند؛ به‌گونه‌ای که در مراسم شهادت عزیزان‌شان نیز اشعار حماسی سر می‌دهند. آن‌ها مسیر تربیتی فرزندان خود را با هجوم ویرانی‌های خصمانه جنگ، از بهشت شهادت می‌گذرانند تا علاقه به مقاومت و استکبارستیزی را در باورهای جامعه خود نهادینه کنند. این مادران تفکر مقاومت را با چند شیوه همانند بازگویی تجارب فرهنگی و پیشینه تاریخی، الگودهی، پایبندی به اراده ملی، همدلی و شبکه‌سازی و تسلیم در برابر مقدرات الهی به نسل‌های آینده منتقل می‌کنند. آن‌ها با بهره از منابع انتقال

۱. انفال: ۶۵.

۲. خبرگزاری فارس، «نقش کلیدی زنان فلسطینی در جنبش حماس»، ۱۳۹۳/۱۲/۱۶، کد خبر: ۱۳۹۳۱۲۱۶۰۰۱۱۷۴.

<https://www.farsnews.ir/news/13931216001174>

۳. همان.

۴. شبکه العالم، «پناهگاه امن کودکان غزه کجاست؟»، ۱۴۰۲/۰۸/۰۳، کد خبر: ۶۷۳۳۸۱۸
<https://fa.alalam.ir/news/6733818>

ارزش‌های مشترک فرهنگی همچون داستان‌ها، اشعار حماسی و محلی و ...، تجارب فردی و پیشینه تاریخی استقامت‌شان را به فرزندان‌شان می‌آموزند. این‌گونه است که فرزندان فلسطین و به‌ویژه غزه مقاومت را به عنوان یک اصل اعتقادی پذیرفته‌اند و پیوسته خود را آماده شهادت می‌کنند؛ چنانکه کودکان غزه بر روی خاک‌های گور دسته‌جمعی شهدای غزه بازی می‌کنند و می‌گویند: «در این خاک‌ها بازی می‌کنیم و همین‌جا دفن می‌شویم».^۱

قرآن درباره استقامت این افراد می‌فرماید:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا
وَأُبَشِّرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ؛^۲

به یقین کسانی که گفتند پروردگار ما خداوند یگانه است، سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که ترسید و غمگین مباشید و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است.

در واقع مادران غزه نمایندگان از اراده ملی، الگوی عملی و بارزی برای فرزندان خود هستند. آن‌ها در خلال رفتار و گفتار خود، پابندی به ظلم‌ستیزی و تعهد به ارزش‌های مقاومت را به فرزندان‌شان آموزش می‌دهند. استقامت آنان به وفور در گزارش‌های خبری دیده می‌شود. «مادری از میان آواره‌های خانه‌اش، شانه دخترش را پیدا و موهای او را شانه می‌کند. مادری با حداقل مواد غذایی برای فرزندان خود غذای خلاقانه درست می‌کند. مادری از زیر آوار اسباب‌بازی‌های شکسته، فرزندش را بیرون می‌آورد و ...». این مادران پیام مستقیمی از تلاش و بردباری را به فرزندان خود منتقل می‌کنند که ترجمان آن در پاسخ‌های کودکان غزه تبلور می‌کند، آنجا که در پاسخ به مصاحبه‌ای می‌گویند قصد دارند پس از پایان جنگ، خانه‌های خود را بازسازی کنند و هرگز به ترک خانه‌هایشان که منهدم شده است، فکر نمی‌کنند.^۳

بر این اساس بانوان غزه همواره برای ارتقای سطح درک نسل نوجوان و جوان از مفهوم مقاومت سلحشورانه، فرزندان وطن را به حمایت از مقاومت ملی تشویق می‌کنند. این فرایند

۱. شبکه العالم، «ویدیوی تکان‌دهنده بازی کودکان غزه بر روی خاک‌های گور دسته‌جمعی»، ۱۴۰۲/۰۸/۰۶، کد خبر: ۶۷۵۳۷۱۸.

<https://fa.alalam.ir/news/6735718>

۲. فصلت: ۳۰.

۳. شبکه العالم، «کودکان غزه از آرزوهای خود می‌گویند»، ۱۴۰۲/۰۸/۰۲، کد خبر: ۶۷۳۲۹۵۸.
<https://fa.alalam.ir/news/6732958>

تکرار افزون بر اقتناع، موجب فراموش نکردن اهمیت پایبندی به ارزش‌های این اراده ملی در حرکت تا پیروزی خواهد شد. یکی از بانوان در مصاحبه‌ای می‌گوید:

۲۰ روز پیش بمبی روی خانواده‌ام افتاد. هشت برادر رفتند و هیچ‌کس نماند. امروز عمه‌ام و بچه‌هایش شهید شدند. خانه خانواده من پنج طبقه بود، اما الان ۲۰ متر زیر زمین است و هیچ عضوی از مقاومت در آنجا نبود. ما از مقاومت حمایت می‌کنیم و می‌خواهیم مقاومت ادامه پیدا کند.^۱

۳. عرصه سرپرستی و مدیریتی

مادران در سراسر جهان برای مدیریت خانواده در وضعیت‌های چالش برانگیز، از تفکر انعطاف‌پذیر بهره می‌برند؛ در حالی که مادران در غزه باید خانواده‌ای را مدیریت کنند که نه تنها در دستیابی به حداقل نیازهای حیاتی دچار مشکل است؛ بلکه با انواع سوگ، آسیب‌های جسمی، روانی و... دست و پنجه نرم می‌کند. این مادران برای ایجاد محیطی امن برای خانواده، تمام تلاش‌شان را به کار می‌بندند تا بتوانند با حمایت‌های معیشتی و روحی فرزندان و به‌ویژه کودکان‌شان را با این شرایط تحمل‌ناپذیر منطبق کنند؛ آن‌هم در وضعیتی که به گزارش «نهادهای سازمان ملل بیش از یک میلیون و ۸۰۰ هزار آواره فلسطینی در هر کجای نوار غزه، نه از بمباران‌های اسرائیل در امان هستند و نه سرپناهی ایمن در برابر سرما و باران دارند».^۲ شمار زیادی از فلسطینیان غزه با توجه به تمام شدن سوخت موتورهای آب، روزانه در اطراف تنها ایستگاه آب‌شیرین‌کن که تنها چند ساعت کار می‌کند، صف می‌کشند تا آب آشامیدنی خود را تأمین کنند. بنا بر گزارش العالم فروشگاه‌های باریکه غزه قبل از جنگ هیچ‌گاه در این وضعیت نبودند. اکنون هیچ یک از کالاهای ضروری در داخل قفسه‌ها به چشم نمی‌خورد. تأخیر در تأمین مواد غذایی، موجب ایجاد صف‌های طولانی برای شهروندان شده و ده‌ها هزار نفر از شهروندان برای دریافت یک یا دو کیسه آرد، ساعت‌های طولانی می‌ایستند. یکی از مادران می‌گوید: «از ساعت ۵ صبح در صف ایستاده‌ام و مانند روز گذشته چیزی به دست نیاورده‌ام، نه

۱. شبکه العالم، «زن غزه‌ای فریاد می‌زند: مبارکتان باد اعراب! بخوابید و استراحت کنید»، ۱۴۰۲/۰۸/۱۱، کد خبر: ۶۷۳۹۳۷۳.

<https://fa.alalam.ir/news/6739373>

۲. خبرگزاری فارس، «فاجعه بمب و سرما بر سر ۱/۸ میلیون آواره در غزه»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۵، کد خبر: ۱۴۰۲۰۹۲۵۰۰۰۶۶۰.

<https://www.farsnews.ir/news/14020925000660>

یک قرص نان نیاز دارم و نه یک کیسه آرد»^۱. بسیاری از این زنان افزون بر اینکه باید مسائل مربوط به معیشت خود را مرتفع کنند، باردار و با مشکلات زایمان نیز مواجه هستند. تخمین زده می‌شود ۵۰ هزار زن باردار در غزه زندگی می‌کنند که روزانه بیش از ۱۸۰ نفر آن‌ها زایمان می‌کنند که نیاز به مراقبت‌های پزشکی دارند.^۲ مادران در غزه راهکارهای خلاقانه‌ای برای انطباق با شرایط بحران و برنامه‌ریزی مدیریت منابع محدود غذایی در نظر می‌گیرند؛ بدین صورت که دسته‌جمعی در ویرانه‌های ساختمان‌های بزرگ سکونت می‌کنند، مواد غذایی خود را به اشتراک می‌گذارند و با ریختن شکر در آب شور دریا تلاش می‌کنند با تشنگی مبارزه کنند»^۳.

از آنجا که یکی از ضرورت‌های سرپرستی از خانواده، ایجاد احساس امنیت و ایمان به کنار هم بودن همه اعضای خانواده است؛ مادران در غزه با حمایت‌های جمعی حتی در اوج جنگ نیز برای آینده‌ای روشن برای فرزندان خود گام برمی‌دارند. برای مثال یکی از اقدامات امیدآفرین، برگزاری اولین جشن ازدواج در ویران‌های جنگ در روزهای پایانی آتش‌بس چهار روزه و همزمان با تبادل اسراست. «این مراسم عروسی در یکی از مدارسی که آوارگان فلسطینی در آن اقامت دارند، برگزار شد. سارا، عروس فلسطینی می‌گوید: این چیزی نیست که برایش برنامه‌ریزی کرده‌ام. حلقه‌ام اصل نیست، اما اهمیتی ندارد. ماجد، داماد فلسطینی می‌گوید: همه داشته‌ها و رؤیاهایم از بین رفت. دیگر چیزی برای رؤیپردازی ندارم. در کودکی از نردبان آرزوها بالا می‌رفتم، اما حالا پایین آمده‌ام...»^۴.

۴. عرصه فرهنگی

زنان غزه در مواجهه با شرایط جنگی فعالیت‌های متعدد فرهنگی انجام دادند؛ چنانکه زنان روزنامه‌نگار غزه برای آگاه‌سازی افکار عمومی جهان در بحرانی‌ترین وضعیت جنگ، از

۱. شبکه العالم، «گزارش العالم از فروشگاه‌های تقریباً خالی غزه با زیرنویس فارسی»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۰، کد خبر: ۶۷۴۵۳۲۸

<https://fa.alalam.ir/news/6745328>

۲. خبرگزاری فارس، «سازمان جهانی بهداشت در یک ماه اخیر درباره غزه چه واکنش‌هایی داشته است؟»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۳، کد خبر: ۱۴۰۲۰۸۱۶۰۰۰۸۴۳

<https://www.farsnews.ir/news/14020816000843>

۳. شبکه العالم، «جنگ در غزه و راهکار عجیب مردم برای مبارزه با آن»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۶، کد خبر: ۶۷۴۳۰۸۸

<https://fa.alalam.ir/news/6743088>

۴. شبکه العالم، «به رغم همه دردها و رنج‌ها؛ اولین مراسم عروسی در غزه»، ۱۴۰۲/۰۹/۰۶، کد خبر: ۶۷۵۶۳۱۳

<https://fa.alalam.ir/news/6756313>

رویدادها و اطلاعات دقیق گزارش تهیه می‌کنند. آن‌ها به‌طور پیوسته با پوشش انسانی و اجتماعی وقایع، به تأثیرات جنگ بر زندگی افراد به‌ویژه زنان و کودکان می‌پردازند تا بتوانند با پرده‌برداری از جنایات صهیونیسم‌ها، گامی برای تحکیم مقاومت و پیروزی فلسطین بردارند. «سراء البحصی» یکی از این خبرنگاران است که توانسته است گزارش‌های تصویری اثرگذاری به صورت زنده برای شبکه العالم تهیه کند. وی حتی با اینکه بارها در زیرموشک‌باران و از دست دادن عزیزان قرار گرفته است، چنین می‌گوید: «از رساندن صدای حق به گوش جهانیان هرگز عقب‌نشینی نکرده و به رسالت خود در انتشار صحنه‌های جنایات رژیم اسرائیل در حق ملت فلسطین ادامه می‌دهم».^۱ «دعا شرف» خبرنگار دیگری بود که با فرزند خردسالش در پی حملات پیاپی رژیم صهیونیستی به باریکه غزه به شهادت رسید. همچنین «آیات الخضور» در انتشار آخرین ویدیوی خبری در لحظات قبل از شهادت گزارش کرد که اوضاع در «بیت لاهیا» بسیار فاجعه‌بار است و هواپیماهای اسرائیلی این منطقه را با بمب‌های ممنوعه فسفوری هدف قرار دادند.^۲

۵. روایتگری برای جهان

بانوان غزه در هر برهه با امکانات موجود اعم از شبکه‌های اجتماعی، اینترنت یا گزارش‌های خبری برای انتشار حقوق بشر پایمال‌شده در سرزمین‌شان استفاده می‌کنند. در واقع آنان صدای مظلومیت غزه و راویان حقایق و عمق فجایع صهیونیسم‌ها بر مردم مسلمان کشورشان هستند. یکی از زنان روایتگر می‌گوید: «آنچه در غزه می‌گذرد، یک هولوکاست واقعی است. امروز ۱۳ عضو یک خانواده با بدن‌های تکه تکه شده از زیر آوار بیرون آورده و درون یک کیسه گذاشته شدند».^۳ بانوی دیگری با انتقاد از عملکرد حاکمان عرب می‌گوید: «غزه را به صورت تلی از شهدا، اجساد و اعضای بدن به دست خواهید گرفت».^۴ پیام من خطاب به هیچ‌کس نیست، فقط

۱. شبکه العالم، «خبرنگار العالم بعد از شهادت عضو خانواده‌اش: به رسالتم ادامه می‌دهم»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۹، کد خبر: ۶۷۵۱۶۳۳.

<https://fa.alalam.ir/news/6751633>

۲. شبکه العالم، «آخرین ویدیوی خبرنگار زن فلسطینی قبل از شهادت»، ۱۴۰۲/۰۸/۳۰، کد خبر: ۶۷۵۱۹۱۳
<https://fa.alalam.ir/news/6751913>

۳. شبکه العالم، «حیات در حیاط! روایت العالم از آنچه بر آوارگان در غزه می‌رود»، ۱۴۰۲/۰۸/۳۰، کد خبر: ۶۷۳۸۴۸۸

<https://fa.alalam.ir/news/6738488>

۴. همان.

می‌گوییم: ای اعراب! مکیدن خون غزه کافی است، دیگر چیزی در آن باقی نمانده است، شما راحت و آسوده باشید.^۱ این روایتگری را کودکان نیز از مادران خود آموخته‌اند؛ به طوری که کودک دختر می‌گوید:

وقتی که رژیم صهیونیستی حملات وحشیانه‌اش را به غزه شروع کرد، هوا سرد نبود و بدون لباس کافی یا با لباس‌های تابستانی مجبور به ترک خانه‌هایمان شدیم؛ اما پس از دو ماه از این حملات وحشیانه اکنون با سرمای هوا هم دست به گریبان شده‌ایم. سرمای هوا خواب را از چشمانم می‌گیرند، اما با وجود همه مشکلات همراه با دیگر فلسطینی‌ها در خاک خود می‌مانیم و تا آخرین نفس مقاومت می‌کنیم تا در غزه دفن شویم.^۲

۶. آگاه‌سازی از جنگ روانی

از دیگر نقش‌آفرینی‌های زنان غزه به‌ویژه مادران، آگاه‌سازی از جنگ‌های روانی از سوی رسانه‌های معاند است. برای مثال بسیاری از سیاستمداران آمریکایی مدام اخباری از نزدیک شدن زمان آتش‌بس منتشر می‌کنند، اما بنا بر گفته خبرنگار غزه «این یک توطئه و جنگ روانی جدید علیه مردم اینجاست. انگار می‌خواهند بگویند تصمیم‌گیری فقط با اسرائیل است؛ در حالی که ما هدف سلاح‌های آمریکایی قرار می‌گیریم... پس واضح است که باج‌گیری انسانی بیشتری علیه مردم غزه انجام می‌شود».^۳ مادران می‌باید برای تشخیص اطلاعات درست از نادرست، با فرزندان بسیار گفتگو کنند تا آن‌ها از ترفندهای اسرائیل برای کاهش قدرت صبر، استقامت و نیز افزایش ناامیدی متوجه شوند.

نتیجه‌گیری

اگرچه دشمن با همه امکانات نظامی، اقتصادی، سیاسی و حمایت استکبار در جبهه حضور

۱. همان.

۲. شبکه‌العالم، «شکوه کودک آواره غزه ز سرمای شدید: همچنان در خاک خود می‌مانیم»، ۱۴۰۲/۰۹/۲۲، کد خبر: ۶۷۶۷۲۹۸.

<https://fa.alalam.ir/news/6767298>

۳. شبکه‌العالم، «سران عرب... این‌ها بچه‌های غزه هستند، آسوده ما را تماشا کنید»، ۱۴۰۲/۰۸/۱۸، کد خبر: ۶۷۴۴۴۴۸.

<https://fa.alalam.ir/news/6744448>

یافته است و گاهی شعار پیروزی سر می دهد، اما در حقیقت زنان و مردان غزه پیروز میدان هستند؛ زیرا مقابل ابرقدرت‌های نظامی چند ماه مقاومت کرده و ابهت نظامی دشمن را شکسته‌اند. مظلومیت زنان و کودکان غزه موجب شد افکار عمومی اسرائیل را ظالم و غاصب بدانند. این امر جز با نصرت الهی، اراده و حضور زنان و مردان غزه در یک جنگ نابرابر شکل نمی‌گرفت: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»^۱ خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملتی) را تغییر نمی‌دهد، مگر آنکه آنان آنچه را در خودشان است، تغییر دهند».

مقام معظم رهبری رحمته‌الله علیه نیز مردم غزه را پیروز اعلام کرده است:

آن که در میدان پیروز است، مردم غزه‌اند، مردم فلسطینند. این‌ها توانستند کارهای بزرگی انجام بدهند، اولاً مردم غزه با صبر خودشان، با ایستادگی خودشان، با تسلیم نشدن خودشان نقاب دروغین حقوق بشر را از چهره آمریکا و فرانسه و انگلیس و امثال این‌ها کنار کشیدند، این‌ها را رسوا کردند. مردم غزه با صبر خودشان توانستند وجدان‌های بشری را به حرکت دریاورند.^۲

فهرست منابع

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای رحمته‌الله علیه.
۲. پرتال امام خمینی رحمته‌الله علیه، «اسلام و نقش زنان در عرصه دفاع»، ۱۳۹۷/۰۲/۲۹، کد خبر: ۱۷۰۳۹۸.
۳. جام‌جم آنلاین، «انتشار اولین تصاویر از کادر بانوان شاخه نظامی حماس»، ۱۴۰۲/۰۹/۰۴، کد خبر: ۱۴۲۳۵۱۸.
۴. خبرگزاری فارس، «سازمان جهانی بهداشت در یک ماه اخیر درباره غزه چه واکنش‌هایی داشته است؟»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۳، کد خبر: ۱۴۰۲۰۸۱۶۰۰۸۴۳.
۵. خبرگزاری فارس، «فاجعه بمب و سرما بر سر ۱/۸ میلیون آواره در غزه»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۵، کد خبر: ۱۴۰۲۰۹۲۵۰۰۰۶۶۰.
۶. خبرگزاری فارس، «نقش کلیدی زنان فلسطینی در جنبش حماس»، ۱۳۹۳/۱۲/۱۶، کد خبر: ۱۳۹۳۱۲۱۶۰۰۱۱۷۴

۱ رعد: ۱۱.

۲. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۴۰۲/۰۸/۱۰.

۷. روزنامه جام‌جم، «ورود زنان غزه به حوزه عملیات‌های استشهادی»، ۱۴۰۲/۰۹/۰۷، ش ۶۶۴۴.
۸. شبکه العالم، «پناهگاه امن کودکان غزه کجاست؟»، ۱۴۰۲/۰۸/۰۳، کد خبر: ۶۷۳۳۸۱۸.
۹. شبکه العالم، «ویدیوی تکان‌دهنده بازی کودکان غزه بر روی خاک‌های گور دسته‌جمعی»، ۱۴۰۲/۰۸/۰۶، کد خبر: ۶۷۵۳۷۱۸.
۱۰. شبکه العالم، «کودکان غزه از آرزوهای خود می‌گویند»، ۱۴۰۲/۰۸/۰۲، کد خبر: ۶۷۳۲۹۵۸.
۱۱. شبکه العالم، «زن غزه‌ای فریاد می‌زند: مبارکتان باد اعراب! بخواید و استراحت کنید»، ۱۴۰۲/۰۸/۱۱، کد خبر: ۶۷۳۹۳۷۳.
۱۲. شبکه العالم، «گزارش العالم از فروشگاه‌های تقریباً خالی غزه با زیرنویس فارسی»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۰، کد خبر: ۶۷۴۵۳۲۸.
۱۳. شبکه العالم، «جنگ در غزه و راهکار عجیب مردم برای مبارزه با آن»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۶، کد خبر: ۶۷۴۳۰۸۸.
۱۴. شبکه العالم، «به رغم همه دردها و رنج‌ها؛ اولین مراسم عروسی در غزه»، ۱۴۰۲/۰۹/۰۶، کد خبر: ۶۷۵۶۳۱۳.
۱۵. شبکه العالم، «خبرنگار العالم بعد از شهادت عضو خانواده‌اش: به رسالتم ادامه می‌دهم»، ۱۴۰۲/۰۸/۲۹، کد خبر: ۶۷۵۱۶۳۳.
۱۶. شبکه العالم، «آخرین ویدیوی خبرنگار زن فلسطینی قبل از شهادت»، ۱۴۰۲/۰۸/۳۰، کد خبر: ۶۷۵۱۹۱۳.
۱۷. شبکه العالم، «حیات در حیاط! روایت العالم از آنچه بر آوارگان در غزه می‌رود»، ۱۴۰۲/۰۸/۳۰، کد خبر: ۶۷۳۸۴۸۸.
۱۸. شبکه العالم، «شکوه کودک آواره غزه ز سرمای شدید: همچنان در خاک خود می‌مانیم»، ۱۴۰۲/۰۹/۲۲، کد خبر: ۶۷۶۷۲۹۸.
۱۹. شبکه العالم، «سران عرب ... این‌ها بچه‌های غزه هستند، آسوده ما را تماشا کنید»، ۱۴۰۲/۰۸/۱۸، کد خبر: ۶۷۴۴۴۴۸.
۲۰. شریف‌الرضی، محمد بن حسین، نهج‌البلاغه، تصحیح صبحی صالح، قم: هجرت، ۱۴۱۴ق.
۲۱. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲ش.

۲۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.
۲۳. فرمی باف، سیدحسین، کمال خواجه پور و ابوالقاسم عاصی، «ادبیات مقاومت از منظر قرآن و روایات»، سیاست دفاعی، ۲۸(۱۱۲).
۲۴. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ش.
۲۵. موسوی، سید علی اصغر، فاطمه علیها السلام مادر تمام خوبی ها، مازندران: هاوژین، ۱۳۹۴ش.
۲۶. وکیلی، الهه، «اسلام و نقش زنان در عرصه دفاع»، مجموعه مقالات همایش بزرگداشت بانوی انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴ش.